

Kostel Nejsvětější Trojice

Kostel patří k nejstarším na Moravě, usuzuje se, že zde stával již v 12. století. První písemná zmínka o duchovní správě je z r. 1247, kdy papež Inocenc III. dovolil, aby olomoucký biskup obsadil uvolněnou žatčanskou faru. Původní kostel, či románská kaple sv. Martina, byl později rozšířen a přebudován ve slohu gotickém. Z té doby se zachovalo zdivo v základech kostela a podpěrné pilíře ve východní části stavby. Uvnitř kostela můžeme z gotického slohu vidět svatostánek po levé straně a sedadlo pro kněze na pravé straně presbytáře. Za oltářem a po jeho stranách jsou zazděny otvory po gotických oknech.

Po velké morové ráně v r. 1616 zůstalo v obci jen 28 lidí a pro malý počet věřících samostatná duchovní správa zanikla. Zbylí věřící zasvětili kostel Nejsvětější Trojici. V r. 1634 byla obec přifařena do Újezda, tento stav trval téměř 300 let. Přesto se věřící o svůj kostel stále starali.

Kolem r. 1700 byla provedena generální oprava kostela, vnitřek byl úplně zrestaurován ve slohu barokním. Gotická okna byla nahrazena lunetovými v dnešní podobě. Nově instalovaný hlavní barokní oltář s obrazem Nejsvětější Trojice nese ozdobnou tabulku s nápisem „S. Trinitas unus Deus, miserere nobis A. 1700“ (Svatá Trojice, smiluj se nad námi). Oltář je bohatě vyzdoben uměleckými řezbami. Po obou stranách chrámové lodi stávaly boční oltáře postavené v r. 1750, po posledních opravách v r. 1982 odstraněny.

Další velkou proměnu prodělal kostel v r. 1850. Pod věží byl prolomen vchod do kostela, sakristie byla odtud přeložena za hlavní oltář. Původní vchod do kostela z jižní boční strany byl zazděn. Podpěrný sloup uprostřed chrámové lodi byl odstraněn, klenba nad lodí válcovitě sklenuta do dnešní podoby. Z kostela byla přemístěna kamenná kazatelna na hřbitov vedle kaple (později odstraněna) a do kostela pořízena nová dřevěná. Kůr byl rozšířen a podepřen ocelovými sloupy (v r. 1980 odstraněny). Původní šindelová krytina byla v roce 1853 nahrazena břidlicí, v letech 1983 a 1989 měděným plechem. Věžní hodiny s třemi ciferníky byly zakoupeny v r. 1908, a když byla věž kostela v r. 1931 o 85 cm zvýšena, byl na východní stranu pořízen ciferník čtvrtý.

O zvonech nacházíme první zmínku v r. 1624, tehdy byly na věži 2, později 3 a umíráček. Za 1. světové války byly 3 zvony zabaveny pro válečné účely, zůstal umíráček. Nové 3 zvony z r. 1922 stihl za 2. světové války stejný osud. Na věži zůstal celých 16 let jen umíráček. Nyní jsou na věži zase 3 zvony: hrubý „Maria“ o hmotnosti 382 kg, polední „Václav“ 210 kg a hlásný „Don Bosco“ 148 kg. Zvony byly pořízeny ze sbírek farníků v letech 1958 a 1959. Umíráček z r. 1922 již 80 let věrně slouží při ohlašování úmrtí našich občanů.

Poslední velké opravy kostela prováděla farnost za působnosti duchovních správců P. Otmara Kaplana a P. Jana Peňáze v letech 1980 - 1989. Vejdeme-li do kostela, vidíme novou vstupní bránu, novou mramorovou dlažbu, nové dubové lavice, nová lunetová okna, nově ztvárněnou křížovou cestu, zrestaurovaný hlavní oltář a křtitelnice, obětní stůl v pokoncilní úpravě, sedačky pro ministranty, zbudovanou zpovědní síň. Bylo zavedeno akumulární vytápění a rozhlasové zařízení. Na kůru byla položena nová podlaha a provedena generální oprava varhan.

Z kostela byla v té době odstraněna stará křížová cesta, kazatelna, boční oltáře, odstraněny sloupy pod kůrem, z výklenků na bočních pilířích odstraněny sochy P. Marie a sv. Františka a výklenky zazděny. Také z venkovního výklenku na fasádě, kde dříve býval vchod do kostela, byla do trávníkové plochy před kostelem přemístěna socha sv. Jana Nepomuckého a výklenek zazděn. V roce 1997 byl kostel nově vymalován a zvenku obnovena fasáda.

Kostel je památkově chráněn.

Stručná historie kostela v Žatčanech zasvěceného Nejsvětější Trojici

Ves Začany (dřívější název - též Zatčany), dnes Žatčany, je zmíněna v moravských letopisech již na začátku našeho tisíciletí. Svědčí o tom nejstarší darovací listina z roku 1131. Olomoucký biskup Zdik v ní sepsal majetek patřící k naší osadě. Žatčany byly tehdy převedeny spolu s několika osadami z okolí Brna z majetku kapituly sv. Petra v Brně biskupství olomouckému. (Po dokončení stavby katedrály sv. Václava povýšeno na arcibiskupství.)

Ve výnosu krále Václava IV. z roku 1248 byl do Žatčan navrácen výroční trh „jak tomu bývalo odedávna“. To svědčí o tom, že naše osada v dávných letech nepatřila mezi nejmenší. Z uvedených skutečností se právem domníváme, že zde stál kostel či rotundová kaple snad již ve století XI. Bylo tomu tak v mnoha osadách mezi Maďary vyvráceným Velgogradem a Olomoucí - kam až sahá zbožný vliv sv. věrozvěstů a jejich žáků.

Původní kostel či románská kaple byla později rozšířena a přebudována ve slohu gotickém. Z té doby (XII. - XIII. století) zůstalo dodnes zachováno zdivo v základech kostela (mistrovsky přitesané kvádry) a podpěrné pilíře venkovní zdi. Na jednom z pilířů se zachovala dodnes část kamenné ozdoby, snad okruží původního gotického pilíře či okna.

Uvnitř chrámové lodi zůstalo z gotické tvářnosti kostela zachováno prostou, avšak uměřenou gotikou provedené „sanctuárium“ a sedadlo pro kněze opatřené zdobným baldachýnem (u hlavního oltáře). Z těch dávných dob pochází i klenba v presbystáři.

Ke kostelu od nepaměti patřila fara (původně stála hned za hřbitovní zdí, v jejím sousedství stával „špitál“). Podací právo patřilo biskupství olomouckému. V letech 1318 - 1326 patřily k žatčanské faře 3 lány (pro zajímavost v Újezdě 1 lán).

Ze starých kapitulních dokladů je znám původní žatčanský farář Jan Stendal, jež v roce 1381 jmenoval papež Klement VI. kanovníkem u sv. Petra v Brně.

Ze světských jmen uvádíme: r. 1388 byly Žatčany spolu s Chrlicemi zastaveny markraběti Joštovi. Ten je připojil ke Špilberku. V náboženských bouřích na konci 16. a na počátku 17. století fara v Žatčanech zanikla. Od roku 1634 patřila filiálně do Újezda.

Až v roce 1919 byla v Žatčanech zřízena expozitura. V roce 1931 byla konečně po 300 letech fara opět obsazena. Novým farářem byl jmenován P. Alois Svára, blahé paměti. Téhož roku o slavnosti Nejsvětější Trojice uveden v úřad. Tak bylo důstojně oslaveno 800 leté historické zmínění žatčanské duchovní správy.

V letech 1351 - 1634, z nichž nemáme o našem chrámu zpráv, byl tento zajisté zničen a zpola zbořen. Dílo nájezdníků dovršily živly. A přece naši předkové vždy znovu, jako dík za přežití pohrom, svůj chrám vždy obnovovali. Při pozdějším znovuzbudování kostela byl uprostřed chrámové lodi postaven široký zděný pilíř. Tento bránil zřícení chrámové klenby. Sákristie bývala původně pod věží. V roce 1821 byly nově zbudovány střechy kostela i věže.

Dále výjímáme několik zápisů z pozdějšího dom. protokolu v Újezdě:

„ Když v roce 1853 fl. kostel v Žatčanech byl opravován a střecha křidlicí, věž kostela pak břidlicí se měly pokrýti, byla báně věže shozena. Měla tvar nočního čepce. V ní byla nalezena listina o opravě v r. 1821. Tato však vodou poškozena a údaje v ní kusé. Náklad na opravu 1440 zlatých. zčásti zapůjčen od farního kostela v Újezdě“

Z opisů ze staré farní kroniky, jež uchovávají naši občané, uvádíme o našem chrámu ještě další podrobnosti: Kostel v Žatčanech patřil mezi nejstarší na Moravě. Podle tradice zde původně stávalo pohanské obětiště, avšak první záznamy o něm jsou dokonce z r. 1131. Původně byl zasvěcen sv. Martinu (D.M. III/74 z r. 1247) . Nejstarší částí našeho kostela je jeho střední část - loď. Pak byl přistaven presbytář, pak věž, jak ukazuje zazděné okno na půdě kostela. Kolem r. 1700 přistavena sákristie. Toho roku byla dokončen generální oprava kostela a provedeny v něm velké změny. Gotická okna v presbytáři byla zazděna a pořízen nový oltář v barokním slohu (s letopočtem 1700). Je na něm krásný obraz Nejsvětější Trojice z téže doby. Oltář je po stranách zdoben krásnými řezbami. Dva boční oltáře jsou z roku 1750. Oltář na evangelní straně s obrazem sv. Barbory a na epištolní straně s obrazem sv. Antonína zdobí též krásné řezbářské práce.

Když kolem roku 1600 byla přistavena věž a na ni zavěšeny 4 zvony, byly hlasově tak sladěny, že prosluly v celém okolí. Ze starších dob pocházely 2 zvony - jeden z nich o váze 150 kg byl v r. 1805 poškozen francouzskou dělovou koulí (odtud název „uražený“). 80 kg umíráček pocházel též ze starších doby. Největší ulil V. Hiller v Brně r. 1864 (milénium přijetí křesťanství na Moravě) s nápisem „Sv. Cyrile a Metode, proste za nás“, druhý zvon „poledník“ Florián z r. 1843 nesl nápis latinský. Všechny tyto vzácné zvony byly v 1. světové válce zabaveny , rozbity a odvečeny do Vídně.

V roce 1922 pořízeny 3 zvony nové (2 větší z nich zabaveny Němci ve 2. světové válce). Byly odvezeny neznámo kam. Po 16 let zvoněno jen na zbylý umíráček. V roce 1958 byly pořízeny znovu 2 zvony: větší Maria, druhý Václav (zavěšeny v únoru). Třetí zvon Jan Bosco věnovala rodina Z. - zavěšen v prosinci 1959. Nyní máme tedy 4 zvony.

Po morové epidemii v roce 1616 (přežilo jen 28 lidí) co dík za přežití zbudována kaple sv . Maří Magdalény na hřbitově (1618 - 1618) . V kapli socha sv. Maří Magdalény v jeskyni (v Kristově hrobě). Na střeše kaple je dodnes korouhvička s letopočtem 1618 a se znakem Ditrichštejnů. O zbudování kaple se zasloužila rodina Mensdorfova.

Vpravo od hřbitovní brány stojí starý vzácný kamenný kříž. Jeho hlavní (horní) část je z jednoho kusu kamene . Překlad latinského nápisu na kříži: Obraz spásy Božího Syna trpícího pro naše nepravosti. Zbudován z úcty od Floriána 1765.

Posléze uvádíme několik drobnějších údajů z dějin našeho chrámu:

Opravy v r. 1852 - 1853 , vchod do sákristie po přestěhování této vede na věž. Zazděné výklenky na věži přebudovány na dvojité okna . Upraven nový vchod pod věží. Starý boční vchod ze „žebračky“ zazděn (ve výklenku r. 1909 postavena socha sv. Jana Nepomuckého), zazděno okno za oltářem. Tam postavena nová sákristie s bočním vchodem. Odstraněn nosný sloup klenby uprostřed chrámové lodi. Strop válcovitě zaklenut (červen 1852) . Škoda, že v těch letech byla ze hřbitova odstraněna stará kamenná kazatelna (zřejmě gotická). Stávala původně v kostele.

Ostatní události: 1805 filiální kostel v Žatčanech od Francouzů téměř vydrancován. 1810 kostel odvedl válečnou daň ve stříbře. 1827 opraveny varhany. 1856 z Říma přivezeny svaté ostatky. 1849 - 1866 cholera mezi farníky. 1872 posvěceno sousoší sv. Trojice na návsi. 1891 posvěcení sochy P. Marie Lurdské. 1900 velká účast na misiích (postaven misijní kříž). 1909 instalace Dp. Fr. Bébara v Újezdě. 1911 založena Kostelní jednota. 1913 oprava kostela a hřbitovní zdi, zbořen starý špitál za zdi. 1925 krádež v kostele.

Zapsáno 28.4. - 2.5.1974 M.Z. (pozn.: náš občan Milan Zezula * 1927 + 1980, rodák z č. 139)

F a r a

První fara , o které se z historie obce dovídáme, stávala ve 13. století za hřbitovní zdi. Když začátkem 17. století postihla ves morová rána (zůstalo jen 28 lidí) , samostatná farnost zanikla, zbylí věřící byli přifařeni do Újezda .

Začátkem 20. století zesílily snahy o obnovení farnosti. Předpokladem bylo mít vlastní faru. V roce 1911 byla ustavena Kostelní jednota, ta koupila pro novou faru Hanušův domek číslo 61, stojící vedle hřbitova. Vlivem válečných událostí ke stavbě nedošlo, po 1. světové válce se od postavení fary v těsné blízkosti kostela upustilo. V r. 1919 bylo na faru zakoupeno hospodářské stavení č. 29 od Ondřeje od Winklera (dnešní fara) a po nejnnutnějších úpravách se ještě z téže roce na faru přestěhoval újezdský kaplan P. Osvald Šurý, aby pro obec vykonával všechny náboženské funkce.

Rozsáhlé úpravy fary se prováděly za působnosti kaplana P. Aloise Sváry v letech 1924 - 1929. Ten pak byl jmenován prvním farářem obnovené farnosti a v 1931 slavnostně do funkce uveden. Fara není od smrti posledního faráře děkana P. Františka Bébára v roce 1963 trvale obydlena.

Uvolněnou faru využívala státní správa pro okresní archiv a obecní sklad civilní obrany. Neudržovaná budova začala pustnout, stropy se bortily, nosné zdi trhaly, zvenku i zevnitř padala omítka. Po příchodu duchovního správce P. Jana Peňáze v r. 1984 byla částečně vlevo od vchodu opravena kancelář a vyměněna střešní krytina, ostatní chátralo dále.

Od r. 1994 probíhá generální oprava fary. Začalo se postavením nové čelní zdi, byla provedena fasáda a zřízena nová elektroinstalace . V r. 1998 se začal přestavovat vnitřek fary. V pravé části od vchodu , určené ke společenským účelům , se vybouraly všechny příčky, vytrhaly podlahy, sejmully stropy a odstranila stará dřevěná veranda. Byly zhotoveny sádkartonové stropy, vznikla jedna velká společenská místnost, kuchyňka a sociální zařízení. Bylo instalováno plynové topení a domácí vodovod. V únoru 2000 byla společenská část fary uvedena do provozu. Rozpočtové náklady na přestavbu činily 312 tis. Kč, farníci odpracovali zdarma na 3 tis. hodin v hodnotě 125 tis. , obec přispěla částkou 60 tis. a zbytek byl uhrazen ze sbírek a darů věřících. Na faře se pravidelně schází kostelní schola, dětský sbor, ministranti a výtvarný kroužek. V prostorách opravené části fary probíhají také výstavky výtvarných prací a školní výuka cizích jazyků.

Od roku 2000 se opravuje obytná část fary vlevo od vchodu. V budoucím komfortním jednopokojovém bytě vznikne obývací pokoj, kuchyň, spíž, WC, koupelna, v zadním křídle sklad a obecní márnice. Nad kuchyní a skladovacími prostory byl zbudován nový strop a střecha. Hrubá stavba je v současnosti hotova, úplné dokončení bytu se uvažuje v r. 2002. Rozpočtové náklady na přestavbu bytové jednotky na faře se pohybují nad 400 tis., stejně jako u společenské části jsou většinou hrazeny neplacenou brigádnickou prací a ze sbírek věřících. Obec přispěla na zbudování márnice 60 tis. Kč.

říjen 2001

Hřbitovní kaple sv. Maří Magdalény

Kapli sv. Maří Magdalény nechala postavit v letech 1616 - 1618 rodina Mensdorfova, z níž pocházel olomoucký biskup Ditrichštejn. Traduje se, že byla zbudována zbylými 28 farníky, kteří v obci přežili morovou epidemii v roce 1616. Je v ní dřevěný oltář, upravený na Boží hrob a za ním napodobení krápníkové jeskyně se sochou světice. Na břidlicové střeše je korouhev s letopočtem 1618 a se znakem rodu Ditrichštejnů.

Při opravách kaple v r. 1984 byla korouhev obnovena a opatřena tímto ryteckým nápisem:

„ Svatá Maří z Magdaly, svatí Sedmipočteníci, orodujte u Boha za Moravany. Při opravách L.P. byla pořízena tato nová korouhev a dvouramenný Cyrilometodějský kříž, jako věrná kopie původně zhotovené při zřízení kaple M. Magdalény L.P. 1618. Původní kříž s korouhví byly umístěny v chrámovém depozitáři. Práci provedli Pavel Husák z Nesvačilk a Bořivoj Opluštil ze Žatčan. Rytecké práce František Polák ze Šlapanic.

Dále jsou po levé straně korouhve uvedena data: 1755, 1821, 1869, 1881, 1962, 1984, označující roky, ve kterých byla kaple opravována.

V roce 1984 byla na kapli provedena nová fasáda, v r. 1986 položena mramorová dlažba. V letech 1997 - 1998 byla za přispění státu (80 tis Kč) kaple znovu zvenku i zevnitř opravena, kolem ní zbudován vzduchový kanál proti zemní vlhkosti, provedeny vnitřní sanační omítky, na fasádě obnoveny původní ozdobné prvky a fasáda barevně upravena podle doporučení památkářů. Letos byla zabudována nová okna.

Kaple je postavena v barokním slohu a je jako součást areálu kostela chráněnou kulturní památkou.

H ř b i t o v

Také náš starobylý hřbitov je památkově chráněný. Je ohrazen kamennou zdí a rozkládá se kolem celého kostela. Svoji polohou a vzorně udržovanými hroby je považovaná za jeden z nejhezčích v okolí.

Na hřbitově je 162 hrobů, z toho 98 se dvěma hrobovými místy a 64 hrobů jednomístných. Pomníky jsou většinou z umělého kamene, jen zřídka žulové. Z dřívějších dob se dochovaly 2 mohutné kříže z vytesávaného kamene a 2 prosté kříže litinové. Stále více pohřebních obřadů je vykonáváno zpopelněním, proto je na hřbitově uloženo 45 uren.

Nejstarší rok narození (1816) je napsán na pomníku Bernarda Blaženky, následují Karel Hájek (1836) a Josef Sedláček (1839).

Původně byla hlavní hřbitovní cesta zpevněna velkými kameny, v r. 1969 byla předlážděna žulovými kostkami a v r. 1986 dokončeno dláždění kolem celého kostela a hřbitov odvodněn. Zvláštností naší menší obce je, že má hřbitovy dva - ten druhý si zbudovala Církev československá evangelická na okraji obce směrem k Brnu a také o něj vzorně pečuje. Má 16 hrobů, nejstarší rok narození (1830) je uveden na pomníku Veroniky Otřísalové.

Podle dochovaného zápisu společné zdravotní komise z 2.11.1892 usilovaly obě obce o zřízení nového společného hřbitova na Nivách nebo na Odměrkách. Obvodní lékař Jan Šantrůček z Újezda doporučil Nivy, ale obce se s majiteli na ceně za pozemky nedohodli. Z jednání lze usoudit, že byl na hřbitovech nedostatek místa. Nakonec se to vyřešilo tak, že se oba stávající hřbitovy rozšířily. V současnosti je kapacita hřbitovů dostačující.

říjen 2001

Sokolovna

Tělocvičná jednota Sokol byla v obci založena v roce 1910. Zprvu se cvičovalo na návsi nebo na dvorech členů, později si členové upravili část hostince u kostela na tělocvičnu (dnešní obydlí paní Dobromily Severové). Po 1. světové válce nastal velký nárůst členstva (v r. 1920 - 203 členů , v r. 1921 - 213). Cvičit a pořádat společenské a kulturní akce v provizorních prostorách hostince bylo neúnosné. Proto se valná hromada TJ v r. 1920 rozhodla, že si postaví vlastní sokolovnu.

Pozemek na stavbu darovala obec třebomyslická , projekt vypracoval člen jednoty Václav Dvořák, pozdější význačný brněnský stavební podnikatel. V roce 1921 byly vybetonovány základy , ke staveništi dovezen písek a 60 tis. cihel z Újezda. Základní kámen byl položen 22. srpna 1922. Do poloviny prosince byly provedeny vnitřní omítky a instalováno plynové osvětlení. Ještě koncem téhož roku se uskutečnila v nové budově první akce - Vánoční stromek, 26. prosince se hrálo divadlo a 31. prosince se konal silvestrovský večírek. Cvičit se začalo v lednu následujícího roku.

Zajištění peněz na stavbu bylo velmi těžké. Bylo to období těsně po skončení války, někteří členové měli jen příležitostnou práci, jiní byli nezaměstnaní. Na stavbě denně pracovalo mnoho dobrovolníků, nejvíce jich bylo v den, kdy se sbíjela vazba a střecha pokrývala taškami - 112. Členové odpracovali zdarma 7 000 hodin. Náklady na stavbu k datu otevření dosáhly 169 000 Kč, z činnosti TJ se uhradilo 52 tis., povinné daně členů , úpisy a dary byly 65 tis., Ministerstvo zdravotnictví poskytlo subvenci 4 tis. a zbytek - 49 tis. získala TJ půjčkami.

Slavnostní otevření sokolovny se konalo 15. července 1923. Na slavnost přijelo zvláštním vlakem 1 665 členů a včetně sokolů z okolních obcí čítala župní delegace 2 056 členů. Celková účast se odhadovala až kolem 3 000 lidí.

S rozšířením vybavenosti sokolovny se dále pokračovalo. Ještě do konce r. 1923 byl přistavěn byt pro sokolníka, v r. 1927 se přistavěla sborovna (šatna a schůzová místnost) , v r. 1929 kinokabina nad hlavním vchodem. V r. 1939 byly na stávající podlahu položeny dubové parkety. Dluhy na stavbu se obtížně splácely, koncem roku 1929 činily 47 tis. Kč, tj. stejně tolik, kolik bylo vypůjčeno v r. 1923.

V období 1960 až 1964 se sokolovna ocitla ve velice nepříznivém stavu. Oddíl kopané byl dán do klidu, výbor TJ se rozpadl. O osud budovy se nikdo nestaral, MNV jen přihlížel. Vchodové dveře byly vyraženy, v budově se nekontrolovaně scházela mládež s destrukčními úmysly, majetek byl ničen. Výstižný je zápis ve školní kronice v r. 1962: „ *budova chátrá, mládež vniká do prostor a ničí zařízení*“ a v r. 1963 : „ *budova je v naprosto dezolátním stavu*“.

Na jaře 1965 se podařilo dát dohromady malý kolektiv a sestavit nový výbor, který se rozhodl obnovením činnosti zachránit sokolovnu před úplným zničením. Prvním předsedou byl zvolen František Poláček z č. 37, od r. 1966 tuto funkci až do r. 1999 vykonával Ing. Milan Ryba z č. 171 .

V posledních období byla před sokolovnou zbudováno betonové hřiště na odbíjenou, provedena výměna podlahy v sále a letos obnovena fasáda budovy. Na úhradu nákladů přispěla v rozhodující míře obec.

říjen 2001.

Z á k l a d n í š k o l a

V roce 1857 byla v obci ustavena samostatná obecní škola, předtím patřila k farní škole v Újezdě. Bývala na čísle 25 v Koutě (dnešní neobydlený dům po paní Stiborové). Jelikož dětí ve škole stále přibývalo, malá jednotřídka brzy nestačila. Počet dětí školou povinných se v letech 1880 - 1893 pohyboval okolo 140 a sotva si dovedeme představit, jak mohlo takové vyučování vypadat.

V roce 1891 rozhodla zastupitelstva Žatčan a Třebomyslic o postavení školy nové. Pro stavbu bylo zakoupeno zemědělské stavení č. 20 od Jana Čumpy . Původní projekt na jednopatrovou stavbu byl upraven na budovu přízemní v dnešní podobě s rozpočtem 11 tisíc zlatých. Škola se začala stavět v roce 1892, vysvěcena a otevřena byla již za rok - 1. září 1893. Škola měla dvě třídy, kabinet a světnici pro podučitele, ve dvoře byly záchody. Byt pro správce školy měl dva pokoje a kuchyň s příslušenstvím. Ke škole náležel dvůr a velká zahrada.

Počet školních dětí se stále zvyšoval, např. ve šk. roce 1908 - 1909 chodilo do 1. třídy 75 dětí a do 2. třídy 95 dětí, celkem tedy 170 dětí. 2. třída muselo být při tak velkém počtu dětí rozdělena, jedno oddělení chodilo na vyučování dopoledne, druhé odpoledne. Ve školní kronice z r. 1909 roku nacházíme k tomu zápis: „ *Místní školní rada vyzvána - již po páté - aby do 20. dubna podala návrh na potřebnou přístavbu pro umístění pobočky při 2. třídě, již od roku loňského nutné*“. Brzy na to, 20. června rozhodla školní rada, že škola bude rozšířena nástavbou o dvě třídy a zadala zpracování projektu. Pro nedostatek peněz nebyla nástavba uskutečněna. V roce 1914 se uvažovalo o rozšíření školy přístavbou dvou tříd ve školním dvoře, záměr překazila 1. světová válka. Další snahy o přístavbu a nástavbu školy jsou doloženy projekty z let 1925 a 1932.

Při přechodu fronty za 2. světové války byla školní budova těžce poškozena. Pomůcky, obrazy, knihy a spisy byly rozmetány a zničeny. Všechny okenní tabule byly zásahy granátů vysypány, okenní rámy rozbity. Přes nejnutnější opravy byla budova v bídém stavu. V říjnu r. 1946 se započalo s důkladnějšími opravami školy. Do průčelí budovy byla vsazena 4 velká okna, dány 2 nové dveře, obnovena fasáda, opravena střešní krytina a nakoupeny učební pomůcky. Opravy si vyžádaly na 200 tis. Kč.

Od r. 1954 se začala budova postupně modernizovat. Byl opraven školní byt, v r. 1958 zaveden vodovod, v letech 1960 - 1961 přistavěno sociální zařízení, v r. 1971 zavedeno ústřední topení (v r. 1987 vyměněno za účinnější), do tříd zakoupen nový nábytek, postavena školní dílna , garáž a sklad na uhlí. V r. 1973 byly do tříd položeny parkety. V r. 1993 byla provedena plynofikace školy. Poslední finančně náročnou akcí byla izolace celé budovy proti zemní vlhkosti v roce 2000 , letos byla obnovena fasáda s mramorovým soklem.

Na rozdíl od začátku min. století počet žáků ubývá: zatímco např. navštěvovalo v roce 1940 školu průměrně 100 dětí, v posledních letech chodí do naší dvoutřídní školy (při kooperaci se školou v Telnici) jen kolem 45 dětí. Kapacita tříd je dostačující, ale škole chybí samostatná místnost pro školní družinu a pro dělenou výuku cizích jazyků. Zastupitelstvo obce usiluje získat pro tyto účely dosud pronajatý školní byt.

říjen 2001.

Orlovna

Na tomto místě stávala původně Adlerova hospoda, kterou v roce 1925 za 75 tis. Kč koupila jednota Orla a do roku 1934 v ní provozovala spolkovou činnost. Byla to stará přízemní budova, v níž musely být prováděny časté a nákladné úpravy, kterými se ale nedosahovalo míněného účinku. V roce 1934 už byla v takovém špatném stavu, že třebomyslický starosta v ní povolil pořádání hodů jen pod podmínkou, že je to poslední zábava, pokud nebude budova uvedena do řádného technického stavu. Hrozilo totiž sesunutí střechy a některých zdí.

V té době se činnost Orla úspěšně rozvíjela. Vystala potřeba mít pro svoje potřeby pořádnou budovu. Orel a Spolek pro postavení a udržování Spolkového domu v Žatčanech (založen v r. 1925) se v první polovině r. 1934 dohodly, že budovu zbourají a postaví orlovnu zcela novou.

Projekt orlovny vypracoval arch. Vladimír Richter z Měšina, rozpočet počítal s částkou 50 tis. Kč, přičemž se uvažovalo, že rozhodující část prací provedenou členové zdarma. V červnu 1934 byla stará budova zbořena, začátkem července uspořádána slavnost kladení základního kamene. Stavělo se s velkým elánem, na staveništi pracovalo denně 20 až 30 lidí, dopravu materiálu prováděli členové koňskými i kravskými povozy zdarma. Cihly se vozily z újezdské cihelny, písek se kopal v místním pískovém lomu biskupského statku na Drnech.

Počasi stavebníkům přálo, do stavby nenapršelo, ve žních už byla budova pod střechou. Za neuvěřitelné 4 měsíce se 3. října 1934, na t. zv. císařské hody, konala v novém sále taneční zábava. Slavnostní otevření orlovny se po všech dokončujících pracích uskutečnilo 2. června 1935. Půjčka na stavbu se postupně splácela až do roku 1943.

Po 2. světové válce nastal nový rozmach jednoty Orla (v r. 1946 měl 151 členů). Ukázalo se, že prostory orlovny jsou nedostačující. Proto bylo v letech 1947 - 1948 přistavěno přisálí, v 1. poschodí nad ním vybudovány 3 místnosti a na dvoře důkladně opraven byt pro domovníka.

Přišel „vítězný“ únor 1948, činnost Orla byla zakázána a v r. 1952 Spolkový dům zestátněn. Orlovna připadla MNV, v sále se místo cvičení skladovalo obilí, v roce 1954 zde byl sklad. obuvi. Později se v budově výjimečně konaly kulturní a společenské akce, budova chátrala. MNV řešil špatný stav budovy až v r. 1974 generální opravou. Bylo přistavěno sociální zařízení, upraveno propadliště, rekonstrukce el. rozvodu, zaveden vodovod, v r. 1975 vyměněna okna v průčelí a obnovena fasáda s označením „Kulturní dům“. Na oživení budovy to ale nestačilo. Koncem r. 1989 to MNV vyřešil tak, že budovy bezplatně předal do užívání MO ČSL, která se o ni začala starat a po listopadu 1989 zde pořádala hody a plesy.

26.7.1990 byla jednota Orla obnovena, v roce 1952 obec budovu Orlu vrátila.

Orlovna byla převzata v neutěšeném stavu. Začalo se s opravou střechy na hlavní budově, zavedeno plynové topení, prováděny úpravy interiéru, tělocvična vybavena náradím, opraveny štítové zdi, zatepleno sociální zařízení, rekonstruováno el. osvětlení a pod. V r. 1999 byla rekonstruována hala před WC, v r. 2000 nákladná rekonstrukce střechy nad přisálím a úplně nově upraven malý sál v 1. poschodí (nový zateplený sádkartonový strop, střešní okna, halogenové osvětlení). V roce 2001 byla zbudována nová vazba nad místnostmi za jevištěm e. Náklady na dosud provedené opravy dosáhly několika set tisíc korun, značným podílem přispěla župa a obec. Členové jednoty odpracovali velké množství brigádnických hodin zdarma.

říjen 2001.

K a b i n y S K Ž a t č a n y

Když bylo na jaře r. 1949 otevřeno současné hřiště, nemělo dlouhou dobu žádné sociální zázemí. Hráči používali jako šatnu místnost v hostinci u Severů, později sokolovnu nebo orlovnu.

Až v roce 1996 byla zahájena stavba nynějších kabin, v roce 1967 byly zprovozněny šatny a do roku 1970 bylo vybudováno sociální zařízení. Budova se stavěla svépomocí, členové odpracovali 2 500 brigádnických hodin. Hlavní zásluhu na výstavbě měl Jan Hrouzek, tehdejší jednatel oddílu kopané, který práci řídil a na stavbě odpracoval nejvíce hodin.

V roce 1976 si ke kabinám přistavěli klubovnu hasiči.

V roce 2000 se Sportovní klub rozhodl, že kabiny zmodernizuje, aby splňovaly podmínky moderního zařízení. Budova byla už značně zchátralá a nějaké menší úpravy by nespĺnily účel. S pracemi se začalo v srpnu 2000. Z původních kabin zůstalo prakticky jen zdivo. Čelní zeď byla posunuta o 1 m dopředu, aby byl získán větší prostor pro šatny, byla pořízena nová plechová střecha, stropy, nově upraveny šatny pro hráče a rozhodčího, jedna místnost byla vyhrazena pro potřeby obecního tenisového hřiště - všechno doplněno novým sociálním zařízením, odpovídajícím současným požadavkům.

Hasiči si modernizují klubovnu podobným způsobem.

Kabiny mají po celé délce přistavěnu chodbu, z východní strany je první místnost určena pro technické zázemí SK a malý bufet, vedle jsou WC, další místnost je pro hráče tenisu, následuje šatna pro rozhodčího, pak šatna pro hostující hráče a další šatna je pro domácí. Poslední místnost je určena pro schůzovní a společenskou činnost. Všechny šatny mají vlastní sprchy. Pro konání větších akcí na hřišti se počítá s využitím velké společenské místnosti a kuchyňky v klubovně hasičů.

Náklady na přestavbu přesáhly půl miliónu korun. Velkým podílem přispěla na úhradu obec, menší příspěvek byl získán z fotbalového svazu, další pomoc formou bezplatných prací poskytlo místní ZD, značná částka byla ušetřena zdarma prováděnou brigádnickou prací členů.

Předání kabin do používání se uskutečnilo v rámci oslav výročí 80 let založení Sportovního klubu 24. června 2001 (Sportovní klub vznikl v r. 1921). Otevření rekonstruovaných kabin bylo pěkným příspěvkem k založení kopané v obci.

říjen 2001.

Hasičská zbrojnice

Sbor dobrovolných hasičů je nejstarším činným spolkem v obci. Byl založen v roce 1902, v příštím roce si budeme připomínat jeho stoletou tradici.

První hasičská zbrojnice (přesněji skladiště) byla zbudována na rozhraní obou obcí mezi dnešními domy Josefa Kolaříka č. 263 a Jaroslava Zvolského č. 17 za samoobsluhou. Provizorní prostory se staly pro sbor nedostačující. V jednatelské kronice se dovídáme, že „v roce 1930 navštívilo sbor župní předsednictvo a doporučilo, aby na místo dosavadního malého skladiště bylo podle finančních možností postaveno nové.“

Nově upravené skladiště na stejném místě, se vchodem z Třebomyslic a výjezdem do Žatčan, bylo slavnostně otevřeno při oslavách 30 let trvání sboru 19. června 1932. Součástí oslav byla velice úspěšná Jízda králů, jejímž hlavním organizátorem byl Tomáš Fiala z č. 14.

I tato budova, postavená na malé ploše, hasičům plně nevyhovovala. Po 2. světové válce bylo postavení pořádné hasičské zbrojnice několikrát zařazeno do volebního programu, problémem bylo získat vhodné stavební místo. Uvažovalo se o bývalém obecním úřadě v Třebomyslicích, o pozemku bývalé zámečnické dílny Bohuslava Krejčího. Nejvhodnějším místem se zdála stará stodola č. 1 u hřiště, která byla k tomu účelu také od pana Hegera č. 1 odkoupena, zbořena a místo ke stavbě zbrojnice připravováno.

Aktuálnost stavby nové zbrojnice vyvstala v r. 1995, když byla pro hasičský sbor pořízena cisternová automobilová stříkačka Tatra. Auto nebylo kam zaparkovat, prozatímně stálo v dílnách ZD. Ještě v téže roce rozhodlo zastupitelstvo obce o postavení nové hasičské zbrojnice vedle mateřské školy na Ovčírňách.

Se stavbou se začalo v říjnu 1996 a v červnu následujícího roku byla stavba ukončena. V prostorné hale jsou 2 stání pro požární vozidla, sklad požární techniky a kotelná plynového vytápění. Vedle je klubovna a sociální zařízení. Staré hasičské skladiště bylo prodáno místnímu podnikateli Petru Procházkovi.

Obecní úřad

Až do r. 1913 neměly Žatčany vlastní obecní dům. V roce 1911 rozhodlo zastupitelstvo, že postaví na č. 93, kde bývala obecní pastouška (chudobinec) kryta slámou. V jedné části nově vystavěném domě byly vyhrazeny dvě místnosti pro příležitostné nocleháře, nemocné a pod., v roce 1938 byla z nich zřízena obecní kancelář. V druhé části budovy byly postaveny chlévy pro obecní býky. Když začalo v roce 1953 umělé oplodňování krav, byly chlévy zrušeny a místo upraveno na zasedací a obřadní síň MNV. V letech 1991- 1992 se v budově prováděla izolace proti zemi vlhkosti a další nutné opravy. OÚ se přestěhoval do nevyužité části mateřské školy. Po opravách se obecní úřad na č. 93 neobnovil. Budova byla pronajata místní podnikatelce Dagmar Sýkorové - pronájem dosud trvá.

V průběhu stavby nové hasičské zbrojnice vedle školky bylo rozhodnuto, že podkroví bude upraveno na nový obecní úřad. Je tam zasedací místnost, kancelář starosty, kancelář pracovníce OÚ a jedna menší společná místnost pro rozhlasovou ústřednu, rozvody kabelové televize a skladovací prostory. V mezipatře je kuchyňka a sociální zařízení. V novém OÚ se začalo úřadovat v lednu 1997.

říjen 2001.

Mateřská škola

První mateřská škola (zemědělský útulek) byla zřízena v roce 1954 v bývalém hostinci u Otřísalů č. 178 na okraji obce (nyní dům Stanislava Bínka). Byla určena především pro děti členů JZD, chodili tam ale také děti ostatní. V útulku se nevařilo, děti chodily na oběd domů. Byla v provozu do r. 1966.

Pak byl na mateřskou školu s odpovídajícím vybavením adaptován bývalý obecní úřad v Třebomyslicích č. 111. Kapacita školy pro všechny děti nestačila, přednost dostávaly děti zaměstnaných matek. I přes různé rekonstrukce a modernizace nesplňovala školka přísné požadavky školského dozoru, přesto fungovala do r. 1982. Po vystavění nové školky byla budova téměř 10 let opuštěna a chátrala. V roce 1991 byla částečně opravena a pronajata místnímu podnikateli Miloši Osičkovi, pronájem trvá dosud.

Jedním z hlavních bodů volebních programů MNV bylo vystavět novou moderní mateřskou školu pro všechny děti v obci. Se stavbou bylo započato po získání stavebního pozemku od drobných vlastníků na Ovčírkách v r. 1980 . Stavělo se v akci Z (stavba prováděna většinou svépomocí). Na stavbě bylo odpracováno 28 900 brigádnických hodin, hodnota stavby činila 2 116 tis. Kč. Provoz byl zahájen 30.10. 1982 , v roce 1993 byla plynofikována. Panelová budova s rovnou střechou je jednotřídní s kapacitou 35 dětí a školní jídelnou pro 50 strážníků. Za pěkného počasí si mohou děti hrát ve velké zahradě vybavené pískovištěm a průlezkami.

V posledních letech se rodí málo dětí, problémem je dosáhnout alespoň základní počet 15 dětí ve třídě.

Ve východní nevyužití části školky, kde byl přechodně obecní úřad, je nyní veřejná knihovna a jedna menší místnost pro OÚ (příležitostné úřadování, výuka hry na kytaru a flétnu).

říjen 2001